

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д.и.н. Иван Асенов Тютюнджиев,

декан на Историческия факултет на ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий”

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност ‘доцент’
в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.2. История и археология

научна специалност Нова и най-нова обща история(История на религиите)

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 46 от 09.06.2017г. и в интернет-страница на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски" за нуждите на катедра “История и археология” към Философско-историческия факултет, като кандидат участва гл. ас. д-р Пламен Василев Славов от катедра “История и археология” към Философско-историческия факултет на ПУ “Паисий Хилендарски”.

Със заповед № Р33-4364 от 08.09.2017г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” (ПУ) съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки., професионално направление 2.2. История и археология научна специалност Нова и най-нова обща история(История на религиите), обявен за нуждите на катедра “История и археология” към Философско-историческия факултет на ПУ “Паисий Хилендарски”.

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат гл.ас. д-р Пламен Василев Славов от катедра “История и археология” към Философско-историческия факултет на ПУ”Паисий Хилендарски”.

Представеният от гл.ас. д-р Пламен Славов комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи:

1. молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса;
2. автобиография по европейски формат;
3. диплома за образователно-квалификационна степен 'магистър' - оригинал с приложение или нотариално заверено копие;
4. диплома за образователна и научна степен 'доктор' - оригинал или нотариално заверено копие;
5. диплома на научна степен 'доктор на науките' -оригинал или нотариално заверено копие;
6. списък на научните трудове;
7. справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет, съгласно чл.65.(3) ПРАСПУ;
8. анотации на материалите по чл.65. от ПРАСПУ, включително самооценка на приносите
9. декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
10. преписи от протоколи от КС, ФС, АС във връзка с конкурса;
11. държавен вестник с обявата на конкурса (копие);
12. удостоверение за трудов стаж;
13. документи за учебна работа;
14. документи за научноизследователска работа;

Кандидатът е приложил 2 монографии, 2 студии и 12 статии и научни съобщения. Приемат се за рецензиране 15 научни труда, които са извън дисертацията и се отчитат при крайната оценка, както и списък на участието в 3 научноизследователски проекта. Разпределението на научните трудове в страната и в чужбина, е както следва: 12 в страната и 4 – в чужбина. Представени са и документи за водените лекционни курсове, за разработените 10 учебни програми, за участие в 2 редакционни колегии на списания.

Гл.ас д-р Пламен Славов е магистър по история от Историческия факултет на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“. След успешна защита на дисертация на тема „Особености на религиозността в семейството на българите мюсюлмани “ в Института по религиознание на Академията за обществени науки – Москва, му е присъдена докторска степен. Докторската дисертация е важен момент в изследователските усилия на Пламен Славов и неговите научни интереси за ролята и

мястото на религията, в частност на исляма, в историческото, обществено-икономическото, политическото и духовно развитие на човешката цивилизация и съвременния свят.

От 1991г. до 1997г. и от 2003г. до 2005г. той е преподавател по история и философия в Средно училище „Христо Проданов“ – град Карлово.

От 2006 г. гл.ас. д-р Пламен Славов продължава да работи на основен трудов договор като преподавател в катедра „История и археология“ към Философско историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. Преподавателската му работа и научните интереси са насочени в областта на: историята на религиите; християнството и ислямът в българските земи, в България, на Балканите и в света; религиозните и етническите отношения и процеси в България; културно-историческото наследство; обучението по история и гражданското образование.

Важно място заема дейността му като председател на Комисията по вероизповеданията и член на Комисията по образованието и науката на Народното събрание.

През целия период на преподавателската работа в ПУ „Паисий Хилендарски“ активно участва в академичния живот, в процедурите по акредитация, институционална и програмна, в диалога с МОН и Парламентарната комисия по образованието и науката, както и за утвърждаването на университета в българската образователна система.

Гл.ас. д-р Пламен Славов е разработил 10 учебни програми и е титуляр на 8 лекционни курса. Той е участвал в създаването на нови бакалавърски и магистърски специалности, както и на Центъра за християнско изкуство и култура при Философско- историческия факултет. Ръководител е на успешно защитили дипломанти. Научната му дейност е свързана и с участието в редица национални и международни конференции, публикации в сборници и списания, с работата в 2 редакционни колегии и в 3 научноизследователски проекта.

Гл.ас. д-р Пламен Славов участва в конкурса със специално подготвен монографичен труд, озаглавен **„Историческа традиция и съвременни реалии на православно подвижничество и поклонничество от Русия в Света Гора (XVIII – XXI в.)“**. Текстът съдържа 158стр. (включително библиографията). Основните наблюдения са направени от конкретните извори, чуждоезична (главно руска) литература и през енциклопедически пособия.

Хабилитационният труд в структурно отношение се състои от увод, три глави (всяка от тях с по три раздела), заключение и библиография. Гл.ас. д-р Пламен Славов задълбочено проучва, анализира и систематизира значителна по обем научна (историческа и богословска) литература. В монографията са направени нужните терминологични уточнения, свързани с подвижничеството и поклонничеството в Света Гора.

Уводът уточнява мястото и ролята на Света Гора като най-големият и единствен център на православното монашество в света, който съществува без прекъсване повече от хиляда години. Днес Атон е световен център на християнската култура. Монашеската република неотклонно се придържа към принципите на общежитието и братското единение на първите християни, явява се пример за съществуване на хора с различен произход, обединени от обща вяра.

Първа глава е под заглавието „**Формиране и утвърждаване на Света Гора като център на православното подвижничество и поклонничество**“. Първият раздел показва формирането на Света Гора като средоточие на християнско отшелничество и организирани монашески братства още от IV в., на подвижничество и поклонничество за православните християни. Посочени са факторите, които обуславят разцвета на монашеството в Света Гора през следващите векове. Проследява се ролята на уставите в традицията Света Гора да се възприема като единно монашеско общество и братство и като юридическа основа за неговото самоуправление. В древността редът за монашеския живот се определя от неписани правила, от писмените манастирски и общоатонски устави (типикони), а също от указите и постановленията на византийските императори, османските султани и Константинополските патриарси. През 1046 г. император Константин IX Мономах признава Атон за център на монашеството и му дава официалното име Света Гора, което се употребява и в наши дни. Единадесети век е период на разцвет на монашеството на Света Гора. В началото на XIV в. с хрисовул на император Андроник II Палеолог (1282-1328) на Вселенския патриарх е дадена духовна власт над Атон. Започва възраждане на светогорските манастири, които достигат разцвет към края на XIV в.

Следва период на османското владичество в продължение на четири века. През това време турските управници признават на светогорските обители качеството на свещени. Същевременно на манастирите са наложени тежки данъци, което кара светогорските монаси да молят за икономическа и друга помощ православните владетели, в това число и руските царе. Икономическият гнет е толкова непоносим, че скоро на Атон настъпва икономически спад и духовно гаснене.

Вторият раздел проследява контактите на руските християни със светогорските обители, които започват с тяхното поклонничество на Атон. Прави се изводът, че историята на връзките между Света Гора и Руската православна църква е богата и поучителна. Изтъкната е важната роля на преподобния Антоний Печорски, който изгражда монашеска община и полага началото на Киево-Печорския манастир върху уставните принципи на атонските манастири. През втората половина на XI в. за руските иноци образец на духовен живот продължава да бъде Света Гора. Първоначално те се подвизават в посветения на Света Богородица скит „Ксилургу“. По-късно светогорският Протат предава на русите обител в чест на св. Пантелеймон, наречена „Русик“ в пълна собственост и управление за всички следващи времена. Руски монаси се подвизават в много гръцки обители. Започналата през XI и XII в. оживеност в отношенията между руските земи и Атон се прекъсва, когато Русия е завладяна от татарите (XIII – XIV в.). Тогава руското монашество в Атон намалява толкова, че се налага да бъде замествано в обителите от монаси на други славянски народи.

От средата на XV в. сведенията за руски иноци на Света Гора съществено намаляват. Вероятно това е предизвикано от напрегнатите отношения между Руската църква и Константинополската патриаршия, както и от завладяването на Константинопол от Мехмед II през 1453 г. Благодарение на активното атонско влияние върху духовния живот на руските обители, в края на XV – XVI в. стават важни изменения. През времето на основаването и стабилизирането на Московското царство (XV – XVI в.) за руснаците Атон пак става място, към което се насочват руски богомолци, монашестваци и пътешественици. Руската православна църква и Русия оказват на Света Гора духовна и материална подкрепа.

Третият раздел разглежда установените официални отношения между Света Гора, московските велики князе, както и Руската църква. Проследява се развитието на руското подвижничество и поклонничество през този период. Само по себе си то е проява на голямо мъжество в условията на непрекъснати войни и междуособици. Прави се изводът, че то способства в Русия да попаднат атонски предания, многобройна житийна литература, творения на църковните отци и църковни устави. Значима е ролята на Атон за развитието на църковната книжовност в Русия. На Света Гора се разпространяват и произведения на руската църковна писменост.

Представена е основополагащата роля за формирането и развитието на атонското иночество на Йоан Лествичник с известната и забележителна творба, наречена „Лествица“. Огромно е значението за иноческия живот на Света Гора и на текстовете на книгата „Добротолюбие“, писана от великите учители и свети отци на Църквата.

Подробно е представен образът за живот на светогорските монаси, подчинен на главната им цел – молитвено служене на Бог, свързано с нестяжание и послушание. Посочва се важната роля на един от най-древните обичаи, съхранени на Атон – монашеското гостоприемство към пристигащите поклонници, независимо от тяхната народност. В заключение се прави изводът, че в продължение на векове светогорските иноци, техните устави и обичаи остават идеал

и училище за руските подвижници на благочестието. Житията на атонските светци, техните богословски и аскетически съчинения са любимо четиво на всички вярващи в Русия.

Втора глава е представена със заглавието „**Историческа традиция на православното подвижничество и поклонничество от Русия в Света Гора през XVIII – XX в.**“. Хронологически тази част от монографията е разположена между XVIII и XX в. Това е време, през което Руско-турските войни сериозно влияят върху активните връзки на Русия с Атон. Първият раздел анализира състоянието на руското православно подвижничество и поклонничество в Света Гора през целия XVIII в. и първата третина на XIX в. Осемнадесети век е време на упадък за монашеския живот на Атон. Освен военните действия между Русия и Османската империя, причина за това е и влошаването на отношението към православното монашество от страна на османската власт. Намаляването на интереса от страна на руските власти и висшите слоеве на обществото към манастира е резултат и от целенасочената секуларизация в културата и бита. През целия XVIII в. продължава поклонничеството от Русия в Света Гора и традиционната материална помощ за атонските манастири, която е със строго регламентирани размери и срокове за плащане.

Обръща се сериозно внимание на преподобния Паисий Величковски като един от възродителите на руското монашество през XVIII в. и известен със своя ревностен духовен живот. Уставът на неговото братство е съставен върху основата на древните иночески правила и устави на Източната Църква. Друг знаменателен човек в историята на светогорските руснаци е йеромонах Аникита, в света княз Сергей Ширински – Шихматов. Той пребивава на Атон недълго и по естествен път обединява разпокъсаните преди това руски иноци, като ги въвежда в Пантелеймоновския манастир, населен дотогава с гърци. По този начин става възраждането на руското монашество в Света Гора.

Отбелязано е, че съжителството между руснаци и гърци на Света Гора невинаги е мирно. Причини за това са и външни за Атон събития, които протичат в света. Гърците болезнено реагират на всякакво вмешателство на Русия в светогорските дела. Възприемат го като посегателство върху изконна гръцка територия, а руското присъствие – като нарушение на своите изключителни права за притежание на Атон. На свой ред Руската империя активно покровителства руските светогорци. През XVIII – XIX в. те са откъснати от своята родина, която по време на войните с Османската империя не може да им помогне нито материално, нито дипломатически. Чак към края на XVIII и началото на XIX в. руски населници отново започват да прииждат на Атон. През 1803 г. те поставят началото на Пантелеймоновския манастир, наречен веднага „Нов Русик“.

Вторият раздел е посветен на развитието на „Св. Пантелеймон“ и другите руски обители като центрове на подвижничество и поклонничество. Сериозно внимание е отделено на ролята на най-известните старци, изследователи и поклонници, сред които и членове на руското императорско семейство. Славата и възраждането на някогашното величие на Пантелеймоновския манастир започва под ръководството на отец Йероним и архимандрит Макарий. Засилва се руското

поклонничество на Атон и се откриват нови възможности за изследователите в Русия, които изучават древните ръкописи на Света Гора. Става възможен невиданият по-рано духовен и материален разцвет на Пантелеймоновския манастир, както и трайното положение на руснаците в Света Гора. Много активна е външната дейност на обителта с откриването на подвория в Русия, широко се развива издателската дейност. „Св. Пантелеймон“ оказва щедра помощ на атонските иноци – бедняци (сиромаси), на руски, български, сръбски, гръцки храмове и манастири, на учебни и благотворителни заведения. Омиротворяват се руско-гръцките отношения на Света Гора. „Св. Пантелеймон“ става един от главните и великолепни манастири на Атон. Отец Йероним и архимандрит Макарий много се грижат за благоустройството на манастирската библиотека, която се превръща в една от най-големите на Света Гора. Нейна душа става забележителният библиотекар отец Матей.

През втората половина на XIX в. руското правителство изменя отношението към съотечествениците си на Атон, на които започват да оказват покровителство членовете на императорското семейство. През XIX в. масовото поклонничество, непрекъснатият поток от пожертвования, стремежът да се строят и създават нови храмове и скитове, прави руския принос все по-значим. От средата на XIX в. до началото на XX в. започват активни изследвания за разкриване ръкописното наследство на Света Гора. В резултат на това много паметници на древната писменост, които са открити на Атон, получават световна известност. Сред изследователите са: Виктор Григорович; епископ Порфирий Успенски; архимандрит Леонид Кавелин; Алексей Дмитриевски. От втората половина на XIX в. до началото на революционните събития в Русия през 1917 г. броят на руските иноци в Света Гора се увеличава много бързо. „Св. Пантелеймон“ става образец за цялото руско монашество. Голямо количество руски иноци населват Андреевския и Илинския скит много келии и каливи. В края на раздела се прави изводът, че към 1912 г. Света Гора по националния си състав изгубва своята преобладаваща гръцка характеристика. От близо 10 хиляди светогорци половината са руснаци. Русия и Атон продължават да са заедно в единение чрез вяра и молитва, подвижничество и поклонничество.

Третият раздел третира драматичните събития след Първата световна война сред руските светогорци и прекратяване на установените отношения с отечеството. В началото е направена констатацията, че Атон е огледало на православния свят и модел на православно единство. Атонските манастири на всеки от православните народи стават представители и на онази държава, към която принадлежат неговите монаси. Ето защо Русия, като най-голямата православна държава с многомилионно население, заема на Света Гора особено място. Света Гора се разглежда от него като светиня за гърците по право. Затова рязкото увеличаване на числото руски светогорци предизвиква тревога в Атина и тя изработва мерки за укрепване позициите на гърците в Атон.

Особен интерес представлява отношението към Света Гора на руската дипломация и руското правителство. Несъмнено Атон, независимо от необикновенния духовен авторитет, който има сред руския народ, е важна опора за

руското влияние в Източното Средиземноморие. Като цяло Русия осъществява прославянска политика, защитава своите държавни интереси в района на Пролливите и на Балканите, в частност, и по атонския въпрос. През 1912 г. Света Гора става част от Гърция. В началото на ноември същата година се осъществява гръцки десант, който слага край на петвековното османско владичество на Атон.

В началото на ХХ в. възниква имеславието – аскетическо учение за Името Божие, което се оформя сред руските светогорци. Поддръжниците му се противопоставят на Св. Синод на Руската църква, на атонския Свещен Кинот и на Вселенския патриарх. Руските власти предприемат крайни действия – през юли 1913 г. имеславците са депортирани. Следващата 1914 г. донася нови беди и Атон е напълно изолиран от Русия. Прекратява се финансовата помощ от правителството, от Св. Синод и от частните пожертвования. Прекъсва големият и постоянен поток от поклонници.

През 1917 г. руските светогорци са напълно откъснати от Русия, в руските обители започва глад. Същевременно в Русия се утвърждава новата власт, враждебна към Църквата и монашеството. Съветското правителство не се интересува от Атон и от идеята за общоправославен протекторат над Света Гора. Гръцкият суверенитет на Атон е утвърден при отсъствие на каквато и да е руска позиция. След Първата световна война всички населници на Света Гора получават гръцко поданство, независимо от тяхната националност. Гоненията срещу Руската църква не позволяват на нейното ръководство да отдели нужното внимание на руските задгранични светини и на руските атонци.

Трета глава на монографията е със заглавие „Съвременни реалии на православно подвижничество и поклонничество от Русия в Света Гора“. В нея с логическа последователност е очертан хронологическия диапазон между десетилетията след Първата световна война и началото на ХХI век. Първият раздел анализира ролята на новия Светогорски устав за живота на руските населници в Атон. Дори и през тежките десетилетия след Първата световна война не прекъсва традицията на руското старчество и подвижничество. Забравен в родината, без връзки с нея, Пантелеймоновският манастир постепенно запада. Някога богати и величествени, зданията на обителта пустеят и се разрушават. През този период незначителното попълнение в „Св. Пантелеймон“ е с населници от Закарпатието, а по-късно от руски белемигранти, които живеят в Западна Европа и в САЩ. В самата Съветска Русия също е нанесен сериозен удар: новата власт конфискува цялото имущество на обителта (подвория, метоси, параклиси), населниците на подворията са подложени на репресии, а някои от тях – на мъченическа смърт. В този трагичен период Пантелеймоновският манастир най-тясно е свързан с името на преподобния Силуан Атонски – велик подвижник, широко известен не само в Гърция и Русия, но и в целия православен свят.

Новата харта през 1926 г. е ратифицирана от гръцкия парламент и текстът за Атон влиза в чл. 105 на Конституцията. Света Гора се разглежда като неразделна част от гръцката територия, образуваща особена, самоуправляваща се област със собствено правителство. Неин духовен глава, по многовековна традиция, остава Вселенският патриарх. От този момент всички светогорци, неза-

висимо от техния произход, официално се считат за гръцки граждани. Руското монашество на Атон не може съществено да се обновява даже с тези емигранти, които са готови да се пострижат. В днешно време Светогорският устав се явява основен законодателен акт, действащ на Атон. В раздела е очертано мястото на двадесетте Свещени Царски Патриаршески ставропигиални манастира, разположени по уставовен от старо време обичай в йерархически порядък. Разгледан е и статутът на зависимите монашески учреждения – скитове, келии, каливи, исихастирии, катизми. Представителите на Пантелеймоновския манастир разбират опасността от приемането на новия устав, който ограничава правата на руските иноци, избягва от неговото обсъждане и не го подписват, независимо от заплахата.

Проследено е пътуването в Света Гора на известния църковен учен Иван Гарднер. Той описва Атон през годините, когато поклонническият поток от Русия практически секва и това оказва съществено влияние върху положението на руските обители в Света Гора. Подобно значение през същия период има и книгата „На Атон“ на Борис Зайцев, изтъкнат руски писател – емигрант от ХХ в. Принудителното гърцизиране и притесненията от страна на гръцките власти задълбочават недоволството сред руските монаси. Междувременно броят на руските иноци в Атон продължава да намалява заради преклонната им възраст. Когато руската Света Гора започва да угасва, само Пантелеймоновският манастир има сили да продължи да съществува. Останалите руски обители – скитове, келии, каливи постепенно замират или се елинизират.

Вторият раздел разглежда политиката на Руската църква към Атон през десетилетията след Втората световна война до падането на тоталитарния режим в началото на 90-те години на ХХ в. От края на Втората световна война започва борба на Руската православна църква за съхраняване на руското присъствие в Атон. Тя ходатайства за свободен достъп в обителите на всички, които се стремят към иночество, а също и за свободно посещаване на Света Гора от учени и поклонници от всички националности. През 1948 г., за първи път след революцията през 1917 г., в Русия прозвучават официални изказвания в защита на руските атонци. Може да се предположи, че СССР не е против да включи в своята орбита руските атонци и да използва естествения стремеж към Света Гора от страна на Московската патриаршия. Руските йерарси започват да провеждат радикална политика, като искат от Вселенския патриарх привеждане на руските обители към своята юрисдикция. Предлага се незабавно урегулиране на атонския проблем.

През 1963 г. в целия православен свят тържествено се отбелязва 1000 – годишнината от основаването на Великата Лавра и от организираното монашеско общество на Атон. Този юбилей става жалон в историята на Света Гора, който полага началото на нов период за възраждане на атонското монашество. Предприемат се нови стъпки за възстановяване на връзките между Руската църква и Света Гора. През 1966 г., след половин век, в Атон пристига първото попълнение на руското монашество. От този момент Московският патриарх официално започва да се счита за ктитор на обителта и получава реална въз-

можност да ѝ помага. През 1967 г. в Гърция се извършва държавен преврат и на власт идва военен режим, който налага нова система за управление на Света Гора. Тези действия предизвикват дълбока загриженост в целият православен свят. Св. Синод на Руската православна църква. Решително се осъжда вмешателството на властите в Гърция при свободно влизане в Света Гора на нови монаси и достъпа на поклонници. Руската църква продължава да се обръща към гръцкото правителство и Вселенския патриарх с ходатайства за заселване в манастира на иноци от Русия.

През 1972 г. Московският и на цяла Русия патриарх Пимен посещава Атон. Това е първото посещение на Света Гора от Всерусийски патриарх. Той заявява, че Атон трябва да се съхрани като Всеправославен монашески център със свещената през вековете независимост, с традиционното самоуправление. През втората половина на 70-те години на XX в. връзките на Пантелеймоновския манастир с Руската православна църква значително се активизират. През 1976 г. на Света Гора пристигат отначало четирима руски монаси, а след това още девет. През 1982 г. усилията на Руската православна църква получават поддръжка от Свещения Кинос на Света Гора, който излиза с обръщение към президента и правителството на Гърция, подписано от настоятелите на двадесетте атонски манастира. В него се поставя въпросът за засилващия се недостиг на иноци в негръцките манастири. През 1983 г. от СССР в „Св. Пантелеймон“ е изпратена изследователска група на Московската патриаршия и Академията на науките. Към времето на визитата в Атон на Московския и на цяла Русия патриарх Алексей II през юни 1992 г., братството в „Св. Пантелеймон“ наброява 40 души.

Третият раздел представя процеса на непрекъснато увеличаване на руското атонско братство и разрастване на поклонничеството от Русия в Света Гора. Когато през 90-те години на XX в. започва възраждане на духовния живот в Русия, руски населници от Атон започват да се връщат в родината и да възстановяват обители. В началото на 90-те години на XX в. помощта за „Св. Пантелеймон“ нараства. Числеността на братството се увеличава, изграждат се и се реставрират манастирските здания, в Москва се възражда Пантелеймоновското подворие. Едва в края на XX в. голямо количество поклонници получават възможност свободно да пътуват до Света Гора, да посещават нейните манастири и да пребивават там. Възраждат се и загубените традиции на православното руско поклонничество до руските обители. По този начин манастирът се оказва твърдина и опора на руската святост в Атон. Обителта е ценна и с това, че в нея се съхраняват многобройни чудотворни и целебни светини с всеправославно значение. Архивът на „Св. Пантелеймон“ в основата си съдържа документи от последните 300 години история на манастира. Този архив убедително потвърждава факта, че разрыв в духовния живот между Русия и Света Гора никога няма.

През 2013 г. Московският и на цяла Русия патриарх Кирил посещава Атон. Когато говори за значението на монашеския живот в Света Гора, той отбелязва голямата отговорност на всички, които носят тук своето служение и поддържат единството на всички православни църкви, чистотата на православието и на монашеския живот. След 2013 г. с участието на руската държава е направено

много за благоустройството на „Св. Пантелеймон“, за възстановяването и съхраняването на неговото духовно и културно наследство. В края на май 2016 г., в рамките на 1000 – годишния юбилей на руското монашество в Атон, се провежда поклонническа визита на патриарх Кирил и на руския президент Владимир Путин. Светейшият патриарх Кирил подчертава, че Света Гора е единственото място, където чрез видим образ се явява лицето на Православната Църква. Духовният център на цялото Православие, атонското монашество, винаги се разглежда като образец за иночески живот и идеал, към който се стремят и руските монаси. През всичките тези столетия протича и друг важен процес. Русия дава на Атон свои подвижници и така се преплитат историята на светогорското и руското монашество. В края на раздела се прави изводът, че в началото на ХХI в. отношенията и взаимодействието между руското и атонското монашество са много плодотворни. Истинското възраждане на обществото е възможно само чрез обръщане към собственото духовно наследство и първоизточници, където руското атонско монашество заема едно от най-важните места. А Света Гора встъпва в третото хилядолетие на християнството като духовна крепост на целия православен свят.

Заключението поставя акцент върху значението на съвременното подвижничество и поклонничество в Атон. Слава за Света Гора в днешно време представляват редица забележителни старци, които със своя живот и дейност дават неоценим принос в делото за възраждане на монашеството. Атонските обители и днес привличат много поклонници от различни страни. Православното поклонничество е значима съставка на пълноценния църковен живот. По тази причина поклонничеството до светогорските светини остава най-древната духовно-историческа традиция и израз на единството и съборността на Православната Църква.

Хабилитационният труд на гл.ас. д-р Пламен Славов е със следните научни приноси:

1. Монографията е опит да се синтезира и анализира голяма по обем информация за историята на православното подвижничество и поклонничество от Русия в Света Гора.
2. Текстът целенасочено е съобразен с терминологията, характерна за съвременната хуманитаристика, третираща проблемите на православното подвижничество и поклонничество.
3. В научен оборот са въведени издадени през последните години изследвания, посветени на проучваната тема.
4. На сравнителен анализ са подложени свързани с проблематиката публикации, дневници, мемоари и пътеписи.
5. Очертани са съвременните реалии на руското подвижничество и поклонничество, като част от духовното и културното възраждане на руския народ в началото на ХХI в.

6. Монографичният труд е съобразен с всички досегашни постижения на историческата наука в областта на Света Гора и атонското подвижничество и поклонничество, преди всичко през периода XVIII – XXI в.
7. Формулиран е, основаващ се на анализиранията значителна по обем историческа информация, извод, че „Атон не е място, това е път“, че Света Гора принадлежи на целия православен свят и на нея живее Православието.

Другата монография „**Поклонничеството в исляма – история и съвременни измерения**“ се състои от увод, три глави, заключение и библиография. В нея подробно е проучена и систематизирана догматичната основа (Свещено Писание и Традиция), върху която поклонничеството в исляма исторически и канонически се утвърждава като стълб на религиозната практика в най-младата световна религия.

Анализирани са множество изследвания за корените, историческото развитие и съвременните измерения на поклонничеството в исляма.

Аргументирано се формулира тезата, че поклонничеството, в т.ч. и ислямското, до свещени места съществува от дълбока древност като форма на религиозна и историческа памет, както и на духовно човешко взаимодействие.

Прави се изводът, че мюсюлманското поклонничество е продължение на древна културна традиция, на чиято основа то разгръща своята религиозна същност и в продължение на много векове се превръща във важен елемент от съвременния цивилизационен модел.

Хаджът свързва мюсюлмани от различни народи по света ритуално, символично, социокултурно и политически. Така той се явява най-въздействащият израз на ислямския идеал за единство в религията, културата, пространството и времето.

Научните приноси на монографията са следните:

Съвременна Европа е на кръстопът, в чиято основа са проблемите на сигурността – предимно политически, но с културен и религиозен контекст, който не бива да се пренебрегва. Случващото се на Стария континент и неговото отношение към ислямския свят може да се обясни през призмата на историята, религията, икономиката, политиката и културата.

Последните десетилетия на XX век и началото на XXI век се характеризат със своеобразен протест на ислямската общност, мотивиран религиозно. Той е насочен против някои черти от живота на съвременната западна цивилизация и социалната несправедливост в мюсюлманските страни.

Днес милиони мюсюлмани са мигранти в християнска Европа от традиционни ислямски страни, много от които са били европейски колонии. В широк смисъл християнско-ислямският диалог може да се разбира като история на взаимоотношенията в продължение на 14 века, тоест като история на техните икономически, социални, политически, културни връзки и конфликти, както и

като история на техните знания и представи един за друг. Никога преди не е било толкова важно за европейските християнски народи да имат точна представа и преценка за исляма. В резултат на това подлежат на преосмисляне и отношенията с мюсюлманския свят, които Европа поддържа – тоест с ислямските страни и имигрантите, нелегални или не. Днес европейският континент е обект на ново настъпление на исляма, като носител на специфична религиозна култура. Тя от своя страна е основата и основанието за идентичност и самосъзнание на милиони мюсюлмани, пристигнали легално или не. Към това се прибавя и напрежението, породено от пропагандата и терористичните действия на групировки, определяни като фундаменталистки.

Тече процес на формиране на ислямски общности в европейски условия със специфични характеристики за различните страни. Ето защо голяма важност придобиват взаимоотношенията между двете най-големи световни религии-християнството и исляма, в съвременна Европа, в нейната социална и културна структура. Взаимодействие, което предполага не сблъсък, а диалог, който да съхранява и поддържа мира, сигурността, свободата, нравствените ценности и социалната справедливост. За тези взаимоотношения, независимо от вида им, е необходимо разбиране и знание за християнството и исляма.

Това включва и общите им разбирания и вярвания по отношение на монотеизма и Откровението на Бог, което отправя към човечеството. В днешните сложни условия става наложително да се постигне цивилизационен диалог между хората и обществата, изповядващи християнство и ислям, във всички части на Европа, за да съхрани тя своята идентичност в търсенето на сигурност по пътя на третото хилядолетие.

В студиите, статиите и научните съобщения приносите са свързани с целенасоченото проучване и анализиране на историческите и съвременните измерения на религиозната толерантност и междурелигиозния диалог в днешния свят. Специално внимание е отделено на взаимоотношенията християнство (православие) – ислям в контекста на мира и сигурността в България, на Балканите, в Европа и в света.

Научните и теоретичните постановки са намерили практическа реализация в академичните лекционни курсове, в научния проект „Религиозната толерантност от древността до наши дни“, както и чрез участието в редица научни и международни конференции и прояви, посветени на съвременните предизвикателства пред най-големите религиозни общности и сигурността на Балканите, в Европа и в света.

Спазени са количествените показатели на критериите във Философско-историческия факултет на ПУ“Паисий Хилендарски“ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Документите и материалите, представени от гл.ас. д-р Пламен Василев Славов отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. Работите на кандидата имат приносен характер и са публикувани като самостоятелни монографии, както и в списания и научни сборници. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл.ас. д-р Пламен Василев Славов е несъмнена.

Постигнатите от гл.ас. д-р Пламен Василев Славов резултати в учебната и научно-изследователската дейност, напълно съответстват на специфичните изисквания на Философско-историческия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на гл.ас. д-р Пламен Василев Славов на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ „П. Хилендарски“ по професионално направление 2.2 История и археология; научна специалност Нова и най-нова обща история (История на религиите).

30.10.2017 г.

Рецензент:

проф. д.и.н. Иван Тютюнджиев